

The Psychology of a Human Relationship and Its Existence in a Multicultural Society

Pichamon Boonsit and Abdullah Chelong
Faculty of Liberal Arts,
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

Received: February 17, 2023

Revised: June 19, 2023

Accepted: August 4, 2023

Abstract

During public health crises, natural disasters, and social and political crises that are characterized by ambiguity, and uncertainty, it is deeply rooted in people's systems of thought that insecurity in life can happen at any time. Thus, people have created values and cultures to protect themselves in the face of greater changes, as a catalyst for human beings to adapt to and to seek solutions in a variety of dimensions. This article will give the reader a glimpse of solutions for understanding the psychology of human relationships in a multicultural society through descriptive analysis.

Keywords

psychology, human relationships, multicultural society

จิตวิทยาความสัมพันธ์ของมนุษย์ กับการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรม

พิชามณัฐ บุญสิทธิ์ และ อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

บทคัดย่อ

ท่ามกลางวิกฤตสาธารณสุข ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และวิกฤตสังคม และการเมืองที่มีลักษณะคลุมเครือ และไม่แน่นอนในศตวรรษนี้ ได้ฝังรากลึกลงไปในระบบความคิดของผู้คนว่าความไม่ปลอดภัยในการดำรงชีวิตนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้คนได้สร้างค่านิยม และวัฒนธรรมในการปกป้องตนเองเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เสมือนเป็นตัวเร่งให้มนุษย์เกิดการปรับตัวและพยายามหาทางออก ในหลากหลายมิติ บทความวิชาการฉบับนี้ชวนให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของทางออกดังกล่าว โดยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

คำสำคัญ

จิตวิทยา, ความสัมพันธ์ของมนุษย์, สังคมพหุวัฒนธรรม

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา สังคมในทุกพื้นที่บนโลกทั้งในพื้นที่กายภาพและโลกเสมือน เกิดการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ รวมถึงวิกฤตภัยพิบัติทางธรรมชาติ วิกฤตสาธารณสุขอย่างโควิด 19 ทำให้สังคมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนอย่างเป็นพลวัต จนเกิดความผันผวน ไม่แน่นอน โดยที่กระบวนการโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คน การค้า การสื่อสารที่สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารแบบไร้พรมแดนอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งในรูปของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว การเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งล้วนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นผลให้บุคคลในสังคมมีความหลากหลาย มีความแตกต่าง ทั้งในเชิงพฤติกรรม ทักษะคติ อุดมการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม อันเป็นวัฒนธรรมที่บุคคลปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันคนหลายกลุ่มก็มีความพยายามในการยืนยันอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนในพื้นที่ทางสังคม เพื่อแสดงให้เห็นถึงสิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองของโลก จนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในรูปแบบความร่วมมือและความขัดแย้งมากขึ้นตามมาด้วย หากพิจารณาความขัดแย้งอันเกิดขึ้นจากลักษณะปัญหาทางสังคมพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยจะปรากฏตัวอย่างขึ้นหลายลักษณะ เช่น 1) ลักษณะการเรียกร้องสิทธิทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ในกรณีของชาวเขาในภาคเหนือ และกลุ่มมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ชายแดน 2) ลักษณะความขัดแย้งกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนท้องถิ่นดั้งเดิม อันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย ที่ละเลยและมองไม่เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มชาวมลายูในภาคเหนือ และกลุ่มชาวเลในภาคใต้ 3) ลักษณะ

การเมืองที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่น เช่น แรงงานข้ามชาติ ผู้อพยพลี้ภัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนหรือความเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังรวมถึง 4) ลักษณะความขัดแย้งและอคติเกี่ยวกับวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น วัฒนธรรมของเพศทางเลือก วัฒนธรรมย่อยของกลุ่มคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเคารพสิทธิของความเป็นปัจเจกบุคคล (Anan, 2008, pp. 20-25; Chelong, 2022, pp. 8-10)

จากลักษณะของปัญหาทางสังคมพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยข้างต้น ผู้เขียนมองว่าทางออกสำคัญในการส่งเสริมให้มนุษย์สามารถดำรงตนอยู่ในพื้นที่ทางสังคมที่มีความหลากหลายต้องอาศัยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาความสัมพันธ์ในมนุษย์ร่วมด้วย ทั้งนี้ ความเห็นของผู้เขียนสอดคล้องกับมุมมองและข้อถกเถียงของ Anan (2008, pp. 20-25) ที่อธิบายว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ผู้ศึกษาต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงของผู้คน ไม่ใช่มองจากการจำลองหรือการสร้างภาพตัวแทน หรือการพยายามมองในเชิงที่เป็นอุดมคติได้ จากมุมมองข้างต้น ผู้เขียนให้ความหมายว่า หากต้องการศึกษาแนวทางในการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรม ต้องพิจารณาและมองว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน กล่าวอีกอย่างคือ เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาจิตวิทยาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมนั่นเอง บทความขึ้นนี้จึงแสดงให้เห็นถึงผลการสังเคราะห์ความรู้ด้วยจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับการควบคุมและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ด้วยการค้นคว้าที่เป็นระเบียบแบบแผน สำหรับบทความขึ้นนี้ได้แบ่งการอธิบายสาระสำคัญออกเป็น 5 หัวข้อ ประกอบด้วย 1) จิตวิทยากับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม 2) ความสัมพันธ์ของมนุษย์

ในสังคมพหุวัฒนธรรม: นับจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนา 3) มนุษย์สัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม 4) การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม และ 5) บทสรุป โดยมีรายละเอียดของสาระสำคัญ ดังนี้

1. จิตวิทยากับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

พหุวัฒนธรรมได้ถูกกล่าวถึงในฐานะแนวคิดทางสังคมในช่วงทศวรรษ 1950 เติบโตและทรงพลังมากที่สุดในช่วงปี 1968 ถึง 1971 ในประเทศแคนาดา ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และยุโรปบางประเทศ แนวความคิดดังกล่าวนี้ได้แพร่กระจายไปทั่วทุกมุมโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในฐานะแนวคิดที่ส่งเสริมให้สังคมเกิดการยอมรับความแตกต่างหลากหลาย รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้มีพื้นที่ในสังคมอย่างเท่าเทียม อันเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เมื่อแนวคิดแพร่หลายไปทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ที่โลกมีความสลับซับซ้อน คลุมเครือ ไม่แน่นอนมากขึ้น การให้ความหมายและการนำแนวคิดไปใช้ก็มีความแตกต่างกันไปในสังคมไทยเองนั้น แนวคิดพหุวัฒนธรรมถูกใช้ภายใต้กรอบมุมมองวัฒนธรรมนิยม เน้นการใช้แนวคิดพหุวัฒนธรรมเพื่อสร้างเอกภาพ ความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ ดังเช่นกรณีการสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่นำประเทศไทยเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ แนวคิดพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยก็มีพัฒนาการเกิดความเปลี่ยนแปลงในวงการศึกษาและเกิดกระแสการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายมากขึ้น เช่น การยอมรับในฐานะความเป็นพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ (Srigate, n.d.)

อย่างไรก็ตาม ในหัวข้อนี้ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นเบื้องต้นว่า การดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมไม่สามารถทำความเข้าใจแค่ วัฒนธรรมในเชิงวัตถุ อันหมายถึงเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้จากสินค้าทางวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพียงเท่านั้น หากแต่คือการทำความเข้าใจในคุณค่า ความหมายของการดำรงอยู่ของ มนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมอันเป็นการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรมใน เชิงนามธรรมร่วมด้วย ที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้ อันเนื่องจากสังคมพหุวัฒนธรรม มีความหมายที่เปลี่ยนไปจากเดิม ที่สังคมพหุวัฒนธรรมไม่ได้ติดอยู่กับพื้นที่ ทางกายภาพ แต่ได้เคลื่อนย้ายและกระจัดกระจายไปตามกระบวนการ โลกาภิวัตน์ทั้งรูปแบบการเคลื่อนย้ายไปมาของผู้คน การค้าและการสื่อสาร ข้ามพรมแดน ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ แต่วัฒนธรรมเป็นการสร้างขึ้นมาจากสังคมและประวัติศาสตร์ (Anan, 2008, pp. 20-25; Akhil, G. & James, F., 1999, pp. 56-60) และหากต้องการ ทำความเข้าใจสังคมพหุวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจอย่าง ลึกซึ้งเกี่ยวกับความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ซึ่งต้องอาศัย ศาสตร์ว่าด้วยจิตวิทยาร่วมด้วย ซึ่งผู้เขียนมองว่าเป็นการทำความเข้าใจสังคม พหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งเช่นนี้ จะทำให้สังคมเข้าใจถึงการดำรงอยู่อย่างเอื้อ อำนวย แบ่งปัน เห็นใจกัน อันนำไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ ในหนังสือสันติศึกษา อริยทรัพย์ของมวลมนุษยชาติ ของ Somboon (2020, pp. 31-32) ได้กล่าว อย่างน่าสนใจว่าสังคมโลกในปัจจุบันในแต่ละชุมชนสังคมมีความแตกต่างกัน ในทุกมิติ หากทุกชุมชนมีความเข้าใจก็สามารถทำให้สังคมโลกสงบสุข ทั้งนี้ ต้องอาศัย ความยุติธรรม การศรัทธาเคารพระหว่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนต้อง ใช้ความเข้าใจทางจิตใจและจิตวิญญาณ อันหมายถึงจิตวิทยาในการสร้าง

ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ในขณะที่มุมมองของแมทธิว อาร์โนลด์ (Matthew Arnold, 1996; as cited in Kaewtep & Hinviman, 2012, pp. 27-28) นักคิดสายวัฒนธรรมนิยมที่ผลิตความคิดเชิงทฤษฎีต่อการศึกษา วัฒนธรรมในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่มีต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมทาง วัฒนธรรมว่า 1) ความสามารถในการหยั่งรู้ว่าจะดีที่สุด 2) สิ่งที่ดีกว่าที่สุด 3) ความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งที่ดีที่สุด และ 4) การทำในสิ่งที่ดีที่สุด อันเป็น สิ่งที่มนุษย์ควรคำนึงในการดำรงตนในสังคม ซึ่งอาจหมายถึงการนำจิตวิทยา เข้ามาเป็นแกนสำคัญในการทำความเข้าใจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าความหมายของ วัฒนธรรมเช่นนี้มีการกำหนดคุณค่า หรือเกณฑ์ของวัฒนธรรมไว้แล้วโดยผู้มี อำนาจในสังคม (Kaewtep & Hinviman, 2012, pp. 27-28) อีกนัยยะหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ มิใช่เป็นสิ่งที่ติดตัวมา แต่กำเนิด ดังนั้น เมื่อบุคคลหนึ่งเข้าไปในสังคมใหม่ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างและ หลากหลายจากที่ตนเป็นอยู่ ก็จำเป็นต้องเข้าไปเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่นั้น เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้น ๆ ได้ถูกต้อง ฉะนั้น กระบวนการ คิดเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกับผู้อื่นล้วนต้องอาศัยศาสตร์ว่าด้วยจิตวิทยาทั้งสิ้น ซึ่งผู้เขียนจะฉายภาพให้เห็นอย่างชัดเจนในหัวข้อต่อไป

2. ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรม: นับจากยุค ชุมชนถึงยุคพัฒนา

จากการทิ้งท้ายในหัวข้อที่หนึ่งว่า การดำรงอยู่ของมนุษย์ต้องอาศัย ศาสตร์ว่าด้วยจิตวิทยา ผู้เขียนจึงขอเสนอและขยายความเพิ่มเติมว่า หากพิจารณาบริบทสังคมไทยในยุคชุมชนต่างมีทัศนะว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่ง ของธรรมชาติ สัมพันธ์อยู่กับธรรมชาติ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ที่จะจัด ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน

อย่างตระหนักรู้ว่า ตนเองมีชีวิตอยู่ได้โดยอาศัยธรรมชาติ มนุษย์จึงมุ่งรักษาความหลากหลายของการพึ่งพาอาศัยกันและความสมดุลของระบบนิเวศให้มั่นคง โดยเชื่อว่าความหลากหลายและความสมดุลคือแกนหลักของความมั่นคงและยั่งยืน (Ngamwittayapong, 2006, pp. 87-89) หลังจากนั้นสังคมไทยได้เข้าสู่การเปิดรับการเป็นสังคมสมัยใหม่ในยุคหลังกึ่งพุทธกาลด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 สืบจนกระทั่งปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง มีผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในแบบชุมชนนิยมที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกลับกลายเป็นสังคมปัจเจกนิยม ทำให้แต่ละบุคคลต้องเสาะแสวงหาและสะสมความมั่งคั่งเฉพาะตน ซึ่งสอดคล้องกับสังคมระบบทุนนิยมที่มุ่งความมั่งคั่ง มาถึงจุดนี้แล้วผู้เขียนกำลังชี้ให้เห็นว่าจากผลการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เองทำให้เกิดความหลากหลายของแนวปฏิบัติของผู้คนที่ต่างต้องมุ่งหวังแสดงตัวตน ยืนยันเอกลักษณ์เฉพาะตัวตนเพื่อสร้างพื้นที่ความมั่นคงผ่านความเจริญเติบโตในระบบทุนนิยม เหล่านี้เองกลายเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติตนของผู้คน และเมื่อผู้คนต่างแสดงแนวปฏิบัติ วิธีคิด ความเชื่อ อุดมคติของตนในพื้นที่ทางสังคม จึงเกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมอย่างไม่หยุดนิ่ง ก่อเกิดสถานการณ์การแพร่กระจายวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรม การยืมวัฒนธรรม รวมถึงการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกัน ความหลากหลายนั้นได้รับการพิสูจน์แล้วว่า ทำให้ชุมชนหรือสังคมมีประสิทธิภาพมากกว่าสังคมเดี่ยว เนื่องจากความหลากหลายจะกระตุ้นให้ผู้คนตั้งคำถามเกี่ยวกับสมมติฐานของตนและพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ จากความหลากหลายรอบตัว

และยังช่วยให้สังคมที่หลากหลายต่างมีประสบการณ์ชีวิตที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
และมีกรอบอ้างอิงที่กว้างขึ้นซึ่งจะช่วยเพิ่มความสุขทางจิตใจของกลุ่มคน

3. มนุษย์สัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

จากสถานการณ์อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์
ยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาในบริบทสังคมไทยที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้านี้
ผู้เขียนเห็นว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรม
การยืมวัฒนธรรม รวมถึงการต้นตระหนกทางวัฒนธรรมนั้นล้วนแล้วแต่เกิด
จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ทั้งสิ้น หากผู้เขียนไม่ได้นำเสนอ
ประเด็นมนุษย์สัมพันธ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมก็อาจดูเหมือนว่ายังไม่สามารถ
นำเสนอให้ได้อย่างลึกซึ้งในทางจิตวิทยา เพราะหากพูดถึงความสัมพันธ์ของ
มนุษย์ การพูดถึงจิตวิทยาความสัมพันธ์ในมนุษย์จึงถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่
สำคัญยิ่งในการเข้าถึงความเป็นมนุษย์ทั้งด้านกายภาพและจิตวิญญาณ
หากพูดถึงจิตวิทยานั้นมีขึ้นพร้อมการมีอยู่ของมนุษยชาติ และเริ่มพูดถึงตั้งแต่
ยุคอียิปต์และกรีกโบราณในฐานะส่วนหนึ่งของปัญหาปรัชญาเกี่ยวกับความ
จริง ความจำและศีลธรรมของมนุษย์ ที่นักปราชญ์นำมาถกกัน กว่าจะถูกแยก
ออกมาเป็นศาสตร์เฉพาะเมื่อประมาณ 150 ปีมานี้เอง ความแตกต่าง
หลากหลายเป็นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเกิดขึ้นและ
เติบโตขึ้นมาของแต่ละบุคคลเริ่มก่อร่างจากความแตกต่างที่ได้รับการ
ถ่ายทอดพันธุกรรมจากบรรพบุรุษ พ่อแม่ และหมายรวมถึงการเลี้ยงดู
อบรมบ่มเพาะที่ได้รับมา ตลอดจนการดูแลจากคนในครอบครัว จนที่สุดเมื่อ
บุคคลออกสู่สังคมเพื่อการใช้ชีวิต ความแตกต่างดังกล่าวจึงได้ก้าวสู่ความ
หลากหลายที่หลอมรวมความแตกต่างจากแต่ละบุคคลมาอยู่ร่วมกัน

หัวใจสำคัญประการหนึ่งในการอยู่ร่วมกันของเหล่าบุคคลที่ล้วนมีความแตกต่าง ให้ความหลากหลายสามารถอยู่ด้วยกันได้อย่างปกติสุขคือการมีมนุษยสัมพันธ์แก่กัน

มนุษยสัมพันธ์เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตตั้งแต่สังคมย่อยที่สุด คือ ครอบครัว ไปจนถึงระดับชุมชนที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันไม่ว่าจะในรูปแบบการจูงใจ หรือการสร้างความพึงพอใจตามหลักมนุษยสัมพันธ์ เพื่อที่จะนำมาซึ่งความปกติสุขทางใจ ความรัก การยอมรับ หรือแม้กระทั่งการเคารพ และการให้เกียรติที่บุคคลมีให้แก่กัน และมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อสังคมมีความสลับซับซ้อน เกิดการรวมตัวกันของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” (Chaiyapan, 2020, pp. 276-278) ทั้งนี้ การจะกล่าวถึงมนุษยสัมพันธ์ในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมให้ครอบคลุมนั้น อาจต้องนำเสนอในหลากหลายแง่มุมเนื่องจากแต่ละมุมมองก็ล้วนมีความสำคัญ ในบทความนี้ส่วนหนึ่งจะขอเสนอมุมมองจากแนวคิดทางด้านจิตวิทยา ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ (King, 2008, pp. 4-5) ที่จะได้สะท้อนภาพส่วนย่อย ๆ กล่าวคือในด้านจิตใจ ที่ส่งผลสำคัญต่อการกระทำ การแสดงออก เป็นพฤติกรรมของบุคคล ที่จะส่งผลต่อเนื่องไปยังการมีมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน

ฉะนั้นแล้วการเกิดมนุษยสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมพหุวัฒนธรรมสามารถเริ่มต้นได้จากตนเอง ซึ่ง “การรู้จักและเข้าใจตนเอง” ทำให้บุคคลมองเห็นและยอมรับคุณค่าของตน ก่อให้เกิดการนับถือตนเอง รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบที่ตนเองพึงมี และเป็นฐานสำคัญเพื่อให้เกิดการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างดี (Sirivunnabood, 2010, pp. 123-124)

ทั้งนี้ การรู้จักตนเองให้ได้อย่างแท้จริงนั้นหมายรวมถึงการยอมรับในทุกด้าน
ของตน เนื่องจาก “ตน” หรือ “self” เป็นสิ่งที่บุคคลไม่อาจสามารถรับรู้ได้
ทั้งหมด ทฤษฎีตัวตนของ Rogers (1988, as cited in Keawkungwal,
2002, pp. 329-330) จึงได้อธิบายขยายความเพื่อให้บุคคลได้เห็นภาพตนได้
ชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ 1) ตนที่มองเห็น (Self-Concept) เป็นภาพสำคัญที่
บุคคลจะมองเห็น รับรู้ตนเองได้ในหลากหลายแง่มุม ซึ่งอาจมีส่วนที่ไม่
สอดคล้องกับความเป็นจริงหรือภาพที่คนอื่นมองเห็น เนื่องจากการรับรู้ของ
บุคคลสามารถปรับเปลี่ยนไปตามวิวุฒิ สถานการณ์ และประสบการณ์ที่
บุคคลได้ประสบพบเจอ จนเพาะบ่มตนของแต่ละบุคคล มุมมองที่ตกหล่นไป
ในการรับรู้ตนของบุคคลจะเป็นส่วนหนึ่งใน 2) ตนตามที่เป็นจริง (Real Self)
ซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะเป็นข้อดีและ
ข้อเสีย หลายครั้งที่บุคคลมองไม่เห็นข้อเท็จจริงในส่วนดังกล่าว นอกจากนั้น
ในส่วนสุดท้ายบุคคลยังมีตนที่เป็นความหวัง ความปรารถนา กล่าวคือ
3) ตนในอุดมคติ (Ideal Self) ซึ่งหมายถึงตนที่บุคคลอยากมี อยากเป็น
แต่ยังไม่สามารถเป็นได้ในปัจจุบัน บุคคลจะประกอบไปด้วยตนทั้งสามส่วนที่
ทำงานร่วมกันโดย Rogers (1988, as cited in Keawkungwal, 2002,
pp. 329-330) เชื่อว่าหากคนที่ตนมองเห็นมีความแตกต่าง ขัดแย้งกับตนตาม
ความเป็นจริงมาก จะทำให้บุคคลเกิดการป้องกันตนเอง เกิดความวิตกกังวล
และนำไปสู่ปัญหา ทางอารมณ์ จิตใจ และบุคลิกภาพ แต่หากบุคคลมีตนที่
มองเห็นสอดคล้องหรือตรงกับตนตามความเป็นจริง คือ มีการยอมรับตนเอง
จะสามารถมองเห็นตนตามอุดมคติที่ค่อนข้างเป็นไปได้ ส่งผลให้บุคคลยอมรับ
การเปลี่ยนแปลง ใช้ชีวิตของตนได้อย่างมีความหวัง และไปถึงตนตามอุดมคติ
ได้ตามความสามารถที่บุคคลมี

4. การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม

เมื่อบุคคลรู้จัก และเข้าใจตนเองได้เป็นอย่างดีแล้ว บุคคลจะมีพื้นที่ในการเปิดรับ เพื่อ “การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่น” ตามมาการรับรู้เป็นด่านแรกที่สำคัญในการที่บุคคลจะได้ก้าวเข้าสู่ประตูของบุคคลอื่น เพื่อทำความเข้าใจและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากการรับรู้คือการตีความ แปลความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลได้ประสบพบเจอ (Kathavanich, 2004, p. 127) หากบุคคลสามารถรับรู้ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและตรงไปตรงมา หมายความว่าถึงการตีความและแปลความหมายต่อการกระทำ การแสดงออกของบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้องย่อมส่งผลทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน แต่การรับรู้ได้อย่างไม่ผิดพลาดเลยนั้น อาจเกิดได้ยากเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ (Waranusantikule, 2006, pp. 86-87) ทั้งตัวบุคคลเองที่ประกอบรวมนิยามที่หลากหลาย ความเป็นตัวตนของบุคคลหล่อหลอมส่วนหนึ่งมาจากทัศนคติ แรงจูงใจ ความสนใจ ประสบการณ์ ความคาดหวัง และอีกหลาย ๆ ประเด็นนอกเหนือจากนี้ที่ไม่อาจกล่าวถึงได้หมด เช่นการมีทัศนคติต่อสิ่งใดที่เด่นชัดและหนักแน่นจะส่งผลต่อการรับรู้ทางสังคมทำให้บุคคลโน้มเอียงไปทิศทางเดียวกันกับทัศนคติที่ตนเองมีต่อสิ่งนั้น ตัวอย่างเช่น การเป็นแฟนคลับที่สะท้อนถึงการชื่นชมศิลปินจากทัศนคติทางบวกที่ทำให้รับรู้ตีความการกระทำต่าง ๆ ของศิลปินที่ตนเองชื่นชอบไปในทิศทางเห็นดีเห็นงามอยู่เสมอ อีกทั้งสอดคล้องกับลักษณะของบุคคลอื่นที่บุคคลจะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งที่น่าดึงดูดใจรวมถึงลักษณะของบุคคลที่น่าสนใจ จะส่งผลต่อการรับรู้ของบุคคลทั้งในแง่การดึงดูดให้เข้าไปสนใจรับรู้มากเป็นพิเศษ อีกทั้งส่งผลต่อการรับรู้ผิดพลาดในแง่ของการตีความไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น Halo

Effect ที่เป็นผลมาจากการพึงพอใจในลักษณะใดของบุคคลแล้ว ทำให้เรา ประเมินลักษณะอื่น ๆ ไปในทิศทางเดียวกันด้วย ก่อให้เกิดอคติต่อการรับรู้ที่ บิดเบือนโดยไม่รู้ตัว ตัวอย่างเช่น การพบเจอคนสวยหล่อดูดีทำบุญ ส่งผลให้ บุคคลรับรู้ถึงความต่อไปว่าเขาต้องเป็นคนดี ใจดีมีเมตตา ในทางตรงกันข้าม หากเกิดการรับรู้บุคคลอื่นในทิศทางที่ไม่ดี จากการไม่ชอบ ไม่ถูกใจ บุคคลมี แนวโน้มจะตีความการรับรู้ด้านอื่น ๆ ของบุคคลนั้นไปในด้านไม่ดีไปทั้งหมด ได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น การไม่ชอบรูปร่างหน้าตาของบุคคลหนึ่ง อาจส่งผลให้ เราตีความและรับรู้บุคคลนั้นเป็นการไม่ถูกชะตา และทำให้มีอคติลำเอียงต่อ การกระทำอื่น ๆ ไปในทิศทางที่ไม่ดีไปด้วย เรียกการรับรู้ผิดพลาดลักษณะ ดังกล่าว ว่า Horns Effect ซึ่งแท้จริงแล้วไม่ว่าจะด้วยความดึงดูดชอบพอ หรือความอคติลำเอียง บุคคลไม่สามารถแน่ใจได้เลยว่าเขาจะเป็นคนดีหรือไม่ดีตามการตีความการรับรู้ของตน หากไม่ได้มีการรู้จักกันเป็นการส่วนตัว

บริบทแวดล้อมขณะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันก็มีส่วนสำคัญ เนื่องจากบุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่เกิดจากการรับรู้ได้ หากบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยนั้นอยู่ในสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ ส่งผล เช่น การพบเจอบุคคลหน้าตาดียืนอยู่ในป่าช้ามืด ๆ คนเดียว แทนที่จะ เกิดความรู้สึกประทับใจก็จะรู้สึกหวาดกลัวแทน หรือการเหมารวม (Stereotype) ตัดสินลักษณะร่วมกันของบุคคล ถึงแม้ว่าการเหมารวมส่วน หนึ่งอาจเป็นภาพจำดี ๆ เช่น ประเทศไทยเป็น “สยามเมืองยิ้ม” แต่สิ่งที่น่า กังวลคือการเหมารวมในด้านลบ เป็นความลำเอียง สร้างอคติในการรับรู้ที่ สร้างความไม่ยุติธรรมต่อบุคคลเป็นอย่างมาก และส่งผลด้านลบต่อการอยู่ ร่วมกันในสังคม เช่น การเหมารวมว่าคนจีนไม่มารยาท ส่งผลต่อการตีความ รับรู้นักท่องเที่ยวจีนที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ทั้ง ๆ ที่ยังมี

นักท่องเที่ยวยกอีกจำนวนหนึ่งที่อาจจะไม่ได้มีลักษณะตามที่ถูกเหมารวมดังกล่าว (Thongyoo, 2016, pp. 143-144) หากบุคคลสามารถตระหนักได้ว่าการรับรู้ที่ผิดพลาดส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันได้มากมายเพียงใด การพยายามทำความเข้าใจ ไม่ตัดสินบุคคลอื่นโดยที่ยังไม่ได้รู้จักกันเป็นอย่างดี การระมัดระวังในมุมมองแนวคิดของตนที่จะไปส่งผลต่อการตีความ การรับรู้ต่อผู้อื่นได้ จะเป็นแนวทางที่สำคัญอีกประการในการเปิดประตูก้าวเข้าไปรู้จัก และเข้าใจบุคคลอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

สุดท้ายแล้วเพียง “การรู้จักและเข้าใจตนเอง” และ “การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่น” อาจยังไม่เพียงพอที่จะเอื้อให้บุคคลได้เกิดมนุษยสัมพันธ์แก่กัน หากยังขาดซึ่ง “การยอมรับความแตกต่าง” ระหว่างกัน ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าบุคคลเกิดมาพร้อมความแตกต่าง เมื่อได้มีโอกาสมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมจึงพบกับความหลากหลาย และอาจนำมาซึ่งปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่กันได้ บุคคลควรยอมรับในความแตกต่างที่แต่ละบุคคลมี ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านภูมิหลังหรือประสบการณ์ ที่แต่ละบุคคลจะได้รับ และหล่อหลอมอัตลักษณ์แห่งตน (Ebsuksiri, 2013, pp. 189-190) ครอบครัวยุคใหม่มีความเฉพาะในการดูแล อบรมบ่มเพาะตัวของบุคคล เป็นพื้นฐานสำคัญในการเติบโตมาใช้ชีวิตในความหลากหลาย และในช่วงชีวิตที่มีความต่างกันนั้นก็ส่งผลให้มุมมอง การให้ความสำคัญของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป วัยเรียนที่ยังคงมุ่งมั่นร่ำเรียนเพื่อเป้าหมายบางอย่างของตน และถึงแม้จะวัยเรียนเช่นเดียวกัน ก็อาจจะมีความเหมือนกัน วัยทำงานที่บากบั่นหารายได้มาจุนเจือเลี้ยงดูปากท้องของตน หรืออาจทั้งครอบครัวก็ล้วนต่างไปตามแต่ละชีวิตของบุคคล เหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งอาจด้วยมุมมองความคิด ความเชื่อ อันกลายเป็นทัศนคติของบุคคลที่เป็น

ตัวกำหนดการกระทำ การแสดงออกเป็นพฤติกรรม ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล (Chaiyapan, 2020, pp. 276-278) จากที่กล่าวไปอาจเป็นส่วนเล็ก ๆ ของความแตกต่างหลากหลายที่บุคคลจะต้องพบเจอในสังคม ซึ่งแท้จริงแล้วยังมีส่วนใหญ่ ๆ อยู่อีกมากมาย หากบุคคลเกิดการยอมรับได้ว่าไม่มีใครหลีกเลี่ยงความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ไปได้ ประโยชน์สำคัญหาใช่ตกที่ใครแต่ตกที่บุคคลนั่นเอง การยอมรับในแง่มุมของ “สังคมพหุวัฒนธรรม” อันเกิดจากการรวมตัวของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมนั้นก็เช่นเดียวกัน หากพิจารณาให้ถ่องแท้จะพบว่าการนำหัวใจของการยอมรับความแตกต่างและหลากหลายที่มีแทรกสอดอยู่แทบตลอดการใช้ชีวิตได้ ไม่มีใครในโลกนี้ที่เหมือนกัน ทุกคนต่างก็มีความคิดเป็นของตัวเอง การเห็นต่างนั้นไม่ใช่สิ่งผิด แต่การยอมรับฟังจะทำให้เราสามารถเห็นข้อมูลได้รอบด้านขึ้น หากบุคคลเกิดการเรียนรู้ที่จะฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการยอมรับในความแตกต่างระหว่างกันได้ การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขจึงเกิดขึ้นได้ไม่ยาก เกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน ร่วมมือร่วมใจกัน เป็นการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกันนั่นเอง

5. บทสรุป

มนุษย์นั้นไม่เคยอยู่ในสภาวะก่อนกำเนิดสังคม และถือกำเนิดขึ้นมาในกลุ่มสังคมที่เกี่ยวข้องกันอย่างฉันทาติมิตรที่มีขนาดแตกต่างกันไป ระหว่างการดำรงชีวิตในกลุ่มสังคมนี้เอง มนุษย์ระยะเริ่มต้นได้พัฒนาความสามารถในการรับรู้และรู้สึกที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและได้ฝังความสามารถนี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของยีนส์ (Fukuyama, 2011) อาจกล่าวได้ว่า เป็นการให้ความหมายที่สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคมที่มีความหลากหลาย เพื่อให้มนุษย์นั้นสามารถดำรงอยู่ในสังคมที่มีความแตกต่างไปจากความเป็นอยู่ของตนเองอย่างพึงพากัน อย่างไรก็ตาม สารสำคัญข้างต้นอาจเป็นการให้ความหมายธรรมชาติของมนุษย์ในสังคมอดีตที่ต่างไปจากศตวรรษที่โลกเชื่อมโยงอย่างไร้พรมแดนเฉกเช่นปัจจุบัน จนอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมมีความหมายที่เปลี่ยนไปจากเดิม ที่วัฒนธรรมทางสังคมไม่ได้ติดอยู่กับพื้นที่ทางกายภาพ แต่ได้เคลื่อนย้ายและกระจายกระจายไปตามกระบวนการโลกาภิวัตน์ทั้งรูปแบบการเคลื่อนย้ายไปมาของผู้คน การค้าและการสื่อสารข้ามพรมแดน จนทำให้มนุษย์ตั้งคำถามขึ้นมาบนความสัมพันธ์ของมนุษย์ในปัจจุบันนี้ว่า เหตุใดสังคมโลกปัจจุบันกำลังเผชิญกับการชะงักงันและเปราะบางจากหลายวิกฤต โดยเฉพาะความเห็นต่างทางการเมือง ความหลากหลายทางเพศ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม วิกฤตสาธารณสุข สงคราม และการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ก่อภัยอันตรายรวมถึงความเสี่ยงที่นำไปสู่การกีดกันและความไม่เป็นธรรม (UNDP, 2022) บทความจิตวิทยาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมฉบับนี้ อาจเป็นอีกทางเลือกเพื่อหาคำตอบในอนาคตของมนุษยชาติที่ผู้เขียนนำเสนอไปแล้วในสาระสำคัญทั้งสี่ข้อ ผู้เขียนพยายาม

นำเสนอภายใต้ค่านิยมทางจิตวิญญาณ คือการเน้นการสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ในด้านจิตใจของบุคคลในสังคมเป็นหลัก เพื่อให้สามารถเข้าถึงสิ่งสูงสุดตามความเชื่อของมนุษย์ในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนและเรียนรู้และให้คุณค่ากับวัฒนธรรมอื่น เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร เห็นใจ และเข้าใจกัน อันนำไปสู่ความมั่นคงปลอดภัยในการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป สิ่งที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้นหากนำเสนอเพียงมุมมองของผู้เขียนเท่านั้นอาจจะยังดูไม่ยุติธรรมมากนัก แต่ยังมีผู้เขียนอย่าง Panasree (n.d.) ได้กล่าวคล้ายกันว่าบริบททางวัฒนธรรมที่นับวันจะมีความหลากหลายมากขึ้นในสังคมหลังนวยุค สิ่งที่ทุกคนต้องรีบดำเนินการคือการปรับตัวปรับทัศนคติเพื่อดำรงชีวิตรอดอย่างเป็นสุขท่ามกลางความหลากหลาย

References

- Akhil, G., & James, F. (1999). *Culture, power, place: Explorations in critical anthropology*. Durham: Duke University Press.
- Anan, G. (2008). *Multiculturalism in the context of social and cultural transition*. Chiang Mai: regional center for social science sustainable development.
- Chaiyapan, M. (2020). *Human Behavioral Development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chelong, A. (2022). Future studies and the development of student activities in Thai higher education post-COVID-19 pandemic. *Journal of Organizational Innovation & Culture*, 12(2), 7-17.
- Ebsuksiri, A. (2013). *Psychology for teachers*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Fukuyama, F. (2011). *The origins of political order: From prehuman times to the French revolution*. New York: D&M Publishers.
- Kaewtep, K., & Hinviman, S. (2012). *Stream of political economy theory and communication studies*. Bangkok: Parbpim Printing.
- Kathavanich, T. (2004). *General psychology*. Bangkok: Se-Education.
- Keawkungwal, S. (2002). *Developmental psychology for all ages*. Bangkok: Thammasat Press.
- King, L. A. (2008). *The science of psychology: an appreciative view*. New York: McGraw-Hill.
- Ngamwittayapong, A. (2006). *The learning process in Thai society and changes: From the community era to the modern development era*. Bangkok: Thaiknowledge.
- Odeh, R. (2012). *Islam and Sustainable Development*. USA: Gower Publishing.

- Panasree, S. (n.d.). *Multiculturalism in postmodern philosophical perspectives*. Retrieved October 20, 2022. From https://sju.ac.th/pap_file/effee2b31dee65cf57b529cab4714926.pdf.
- Sirivunnabood, P. (2010). *Development psychology theory*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Somboon, T. (2020). *Peace education: The great property of humanity*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Srigate, G. (n.d.). *The political analysis based on multicultural concepts*. Retrieved October 20, 2022. From <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/81713-12.pdf?fbclid=IwAR3wmWzizfUentE2WUuNqUBbjnVAgTgjUp6eGPp2UMDxEUi3ZDwOgi0v7OE>.
- Thongyoo, D. (2016). Social perception and social reality: differences needed to be aware. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Sciences)*, 6(1), 139-149.
- UNDP. (2022). *Uncertain times, unsettled lives: Shaping our Future in a transforming world*. United Nations Development Program.
- Waranusantikule, S. (2006). *Social psychology: Theories and applications*. Bangkok: Se-Education.

Authors

Pichamon Boonsit

Department of Society, Culture, and Human Development,
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus
E-mail: pichamon.b@psu.ac.th

Abdullah Chelong

Department of Society, Culture, and Human Development,
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus
E-mail: abdullah.c@psu.ac.th